

Na fyzike po waldorfsky

Kristína Hudeková

Boli sme sa pozrieť na hodinu fyziky vo Waldorfskej škole v Bratislave. Deti sa ju učia prostredníctvom pokusov v dlhých blokoch na začiatku vyučovania počas celého mesiaca. Tak totiž podľa učiteľov dokážu tému lepšie pochopiť.

Presnú lokalitu Waldorfskej školy počujem už z diaľky, deti pred začiatkom vyučovania šantia na školskom dvore, ktorý je plný hojdačiek a preliezok. Tehlovo-červená budova školy splýva s okolím a pôsobí útulne.

Prázdnyimi chodbami sa rozlieha zborový spev ako v opere. „Učitelia, ktorí chcú, pred začiatkom vyučovania spievajú, aby sa naladili,“ vysvetľuje mi riaditeľka školy Xénia Činčurová. Spievajú klasiku a repertoár priebežne obmieňajú. Zide sa im to pri vyučovaní, ktoré spev bežne využíva.

Ranná epocha

Najlepší obraz o waldorfskej pedagogike vraj dostanem na rannej najdlhšej hodine zvanej epocha. Tá trvá od 8:30 do 10:15 a počas celého mesiaca sa venuje jednému predmetu. Robia to tak preto, aby mali čas ísť v učive do hĺbky.

„Je to tak kompaktnéjšie a deti si to môžu viac zažiť. Navyše pracujeme veľa aj s nocou. Dieťa cez noc spracuje, čo videlo a na druhý deň sa môže k tomu vrátiť,“ hovorí učiteľka šiestakov Miroslava Okuliarová, ku ktorej pôjdem na hodinu. Tento mesiac sa so svojou triedou venuje fyzike. „Fyzika je napríklad v šiestom ročníku len mesiac, počas ktorého preberieme optiku, akustiku, termiku a elektriku a magnetizmus,“ hovorí.

Epochu učí až do zhruba ôsmeho ročníka triedny učiteľ. Keďže obsahuje všetky predmety okrem jazykov, telocviku, hudobnej a výtvarnej výchovy, je výzvou aj pre každého z učiteľov. „Keď sa aj ja musím v danom predmete v podstate dovzdelat', nevyžadujem od žiakov úplné podrobnosti, ale viem určiť, čo je podstatné,“ vysvetľuje Okuliarová. „Na základnej škole predsa nejde o to, aby boli deti odborníkmi, ale aby videli pestrosť sveta a chápali súvislosti.“

Miroslava Okuliarová vie o čom hovorí, nakoľko pred Waldorfom učila na klasickej štátnej škole. „Po dvoch rokoch som si uvedomila, že sa tam nerozvíjam a že to, čo vnímam ako dôležité pre deti, tam neviem uplatniť,“ popisuje. „Tak isto mi tam chýbala sloboda. Stále som sa musela pridržiavať vzdelávacích plánov. Celé to skrsló vo mne ešte, keď som sama bola na základnej škole, keď som si po jednom silnom zážitku povedala, že keď vyrastiem, budem učiť inak,“ hovorí.

Drevo, prírodné farby verzus značkové mikiny

Waldorfská škola je útulne zariadená, v interiéri vidieť veľa dreva, prírodné ozdoby a farby. Nábytok vraj vyrábala jeden z už bývalých učiteľov ručne, podobne ako bolo spravených mnoho iných prác na budove školy a jej okolí. „Výzdobu každej triedy má na starosti triedny učiteľ,“ hovorí riaditeľka. Prechádzame od ružovej triedy pre prváčikov cez žltú triedu s veľkým morským akváriom a modrú triedu s antickými stĺpmi.

Pre niekoho môže byť vizuálna stránka školy príliš ezoterická, mňa to ale nevyrušuje. Možno aj preto, že sa na deťoch akoby vôbec neodráža. Sú také isté, ako na ktorejkoľvek inej škole. Nosia značkové mikiny, obuté majú crocsy. Odlišuje ich možno len to, že namiesto hier na smartfóne sa hrajú na dvore. Mobily ani iné elektronické zariadenia škola nedovoľuje.

Ranný príchod sa vo Waldorfe odlišuje od bežných škôl. Žiaci tu nezdravia poslušným zborovým nástupom učiteľa, ale naopak učiteľ každému žiakovi vo dverách podá ruku a opýta sa, ako sa má. „Unavený?“ pýta sa Okuliarová jedného z prichádzajúcich chlapcov. „Ale nie, to len, že je zas škola,“ odpovedá jej provokačne.

Najprv pohyb, potom fyzika

Učiteľka prináša noty a flautu a hodina začína. Všetky deti hrajú na flaute spolu s ňou a ranný chaos sa mení na sústredenú atmosféru. Okrem hudby sa deň vo Waldorfe začína aj pohybom. Keďže sa šiestaci práve učia o stredoveku, naučili sa tanec, prostredníctvom ktorého sa vcítia do kože stredovekých rytierov. Dievčatá tancujú v kruhu a chlapci sa mečujú s palicami, čo sa im očividne veľmi páči.

„Podarilo sa mi ich motivovať vďaka tomu, že som im v tanci dala chlpskú úlohu s palicami. To si povedali, že no dobre, môže byť. Keby som ich nútila, aby sa pri tanci napríklad dotýkali, to už by bol oheň na streche,“ vysvetľuje ich triedna. Spev a tanec sú vo Waldorfe dôležité kvôli pocitovému a duševnému životu, ale aj kvôli správne dýchaniu.

Obzerám si triedu. Je vymaľovaná na zeleno, na policiach majú deti svoje zakladače, ale aj rôzne horniny či pracovné pomôcky ako vosk, nite a ihly. Deti sedia v klasických laviciach pre dvoch, učiteľka píše na tabuľu. Nezvyčajné je, že deti nemajú žiadne učebnice, ale tvoria si ich sami do vlastných zošitov. To umožňuje učiteľovi vyhľadať aktuálne informácie a prispôbiť obsah učiva triede, čo mu učebnica nedovoľuje. „Deti si okrem toho za svoju učebnicu zodpovedajú samy. A musia sa z nich učiť, v tomto veku už robíme aj zhrňujúce písomky,“ hovorí Okuliarová.

Epocha pokračuje fyzikou. Deti sa učia o elektrickej energii prostredníctvom pokusov. Najprv si zopakujú, ako prebiehal pokus, ktorý robili naposledy – šúchali euroobal o vlasy – a potom si z toho vyvodzujú poznatky. „Počuli sme aj puknutie, ktoré spôsobila statická elektrina,“ hovoria. Deti si závery zapisujú do zošitov. „Pani učiteľka, kam mám písať, keď sa mi to už nezmesť?“ pýta sa jeden chlapec. Učiteľka nedáva priamu odpoveď, ale vracia mu otázku: „Čo si myslíš ty?“ hovorí. Tento prístup si všimam viackrát. Namiesto diktovania presného postupu musia deti samé prísť na to, ako veci robiť.

Známky nepoužívajú

Aký je záver pokusu so statickou elektrinou na vlasoch? „Umelú hmotu, vlasy sme počúvali a dostali sme ich do stavu napätia. Tento stav napätia je elektrina. Veci sa snažia tohto napätia zbaviť a ich lekárom je zem. Tak, ako sa potrebuje človek zbaviť napätia a energie prácou, športom a niekedy aj bitkou, krikom, tak aj veci sveta chcú urobiť to isté.“

Nová žiačka, ktorá do Waldorfu chodí ešte len týždeň, podáva učiteľke žiacku knižku, aby ju mohla oznámkovať. „My tu ale známky nemáme,“ usmieva sa na prekvapenú žiačku učiteľka.

Keď si deti doopisujú z tabule poznámky, môže sa začať s novým pokusom. Na katedre leží zvláštny stroj s bubnom a kovovým tanierom. Deti ho obkolesia a pozorujú, ako učiteľka ku nabitému stroju prikladá kliniec, ktorý puká a hádže iskry či chumáčiky vaty, ktoré sú akoby magnetom na stroj pritiahnuté. „Kto bude odvážny a skúsi sa toho chytiť?“ vyzýva učiteľka. Chlapci neváhajú a už sa jašia s pichajúcou statickou elektrinou. Keď sa pokusu nabažia, dvakrát si spoločne zopakujú postup pokusu a spolu s obrázkom pokusného stroja si ho zapisujú do zošitov.

Získať pozornosť bez kriku

Keďže sú niektorí žiaci už s prácou hotoví, začína byť v triede ruch. Učiteľka sa teda postaví a začína robiť zvláštne rytmické gestá. Pobúcha si rukou po hrudi, lúskne prstami, tľapne si po stehne a tak dokola. Deti sa ku nej postupne pridávajú, kroky sú stále rýchlejšie a náročnejšie. Mnohí s tým majú problém a musia sa maximálne sústrediť. Opäť sa učiteľke darí bez námahy či zvýšeného hlasu zaujať pozornosť svojich žiakov.

Plynule prechádzajú do kánonického spevu „aleluja“ spolužiačke, ktorá mala narodeniny. Každý z triedy jej zablahožela a dostane od učiteľky kúsok koláčiku. Spontánna oslava.

Epocha sa blíži ku koncu, učiteľka usádza žiakov rýchlym skúšaním veľkej násobilky. „14 krát 16 mínus 10?“ pýta sa napríklad. Kto správne odpovie, môže si sadnúť. Kým ja v hlave prepočítavam, deti bez problémov odpovedajú na všetky otázky.

Záverečná časť epochy je príbehová. Učiteľka deťom rozpráva o rytierovi Parsifalovi, ktorý nevedel, čo je to Boh a mama sa mu snažila prekaziť plány stať sa rytierom. Príbehová časť hodiny má u detí pôsobiť na city a morálku. „Cez obrazy sa dá najlepšie učiť, čo sa smie a čo nie,“ vysvetľuje mi učiteľka. „A keďže teraz preberáme obdobie Ríma a stredovek, mali sme rytiersky príbeh.“

Ešte jedna spoločná pesnička, pranie dobrej chuti ku desiate a epocha skončila. Odchádzam z triedy s príjemným pocitom napriek tomu, že som práve strávila dve hodiny na školskej hodine. Nebola totiž obyčajná a jej rozdelenie do viacerých etáp spôsobilo, že ubehla príjemne rýchlo.